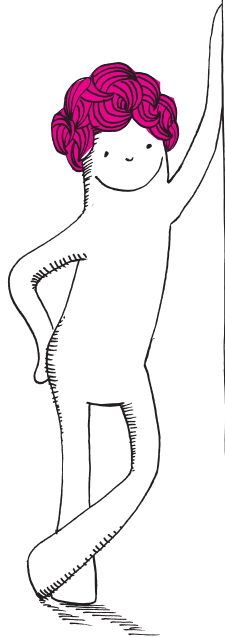

obyvatele Zakavkazska

Gruzie, Arménie
a Ázerbájdžán je území
označované jako Zakavkazsko.
Tato oblast je již od pradávna
významnou křižovatkou kultur,
místem, které spojuje Evropu s Asií,
křesťanství s islámem. Ačkoli se z velké
části nachází na území Asie, je Zakavkazsko
politicky řazeno k evropskému regionu. Je
to také jeden z nejvýbušnějších regionů
světa. Toto území je národnostně,
jazykově i nábožensky velice
propletené a komplikované a navíc se
v něm setkávají zájmy významných
regionálních mocností: Ruska,
Turecka a Iránu.

Základní informace o Zakavkazsku

Rozloha: Zakavkazsko – celkem 185 820 km²

Arménie: 29 730 km²
Gruzie: 69 490 km²
Ázerbájdžán: 86 600 km²

Počet obyvatel: Zakavkazsko – celkem 16 182 000 (2009)

Arménie: 3 230 000
Gruzie: 4 516 000
Ázerbájdžán: 8 436 000

Hlavní město:

Arménie: Jerevan
Gruzie: Tbilisi
Ázerbájdžán: Baku

Úřední jazyk:

Arménie: arménština
Gruzie: gruzínština
Ázerbájdžán: ázerbájdžánština

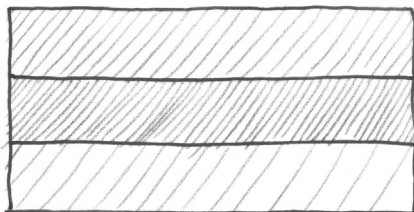
Náboženství: křesťanství, islám

Arméni byli prvním národem, který oficiálně přijal křesťanství již v roce 301. Také Gruzínci přijali brzy křesťanství a podobně jako Arméni vytvořili vlastní církev. Islám se do oblasti dostal během arabské invaze a rozšířil se s příchodem turkických etnik.

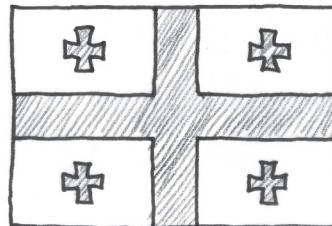
Prezident:

Arménie: Serge Sargsyan
Gruzie: Michail Saakašvili
Ázerbájdžán: Ilham Alijev

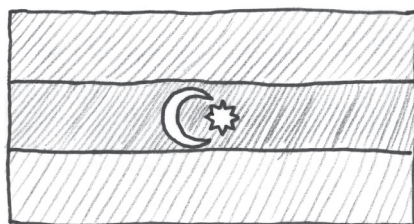
Vlajka Arménské republiky:

Vlajka Gruzie:

Vlajka Ázerbájdžánské republiky:

Měna:

Arménie: dram
Gruzie: lari
Ázerbájdžán: manat

Hrubý domácí produkt¹:**Arménie: 6 300 USD/osoba (2008)**

Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 se Arménie vydala cestou privatizace a přísné fiskální politiky. Tento přístup byl úspěšný a za pomoci Mezinárodního měnového fondu zavedla Arménie v polovině 90. let liberalizační program, díky kterému začala ekonomika prudce růst. Potíže nastaly v souvislosti s válkou o Náhorní Karabach, kterou Arménie vedla s Ázerbájdžánem. Přestože v roce 2008 růst klesl na 6,8 %, v nejlepších letech dosahoval i 10 %. Arménii se podařilo snížit chudobu a inflaci, stabilizovat měnu a zprivatizovat většinu malých a středních podniků. Nejdůležitější exportní artikly jsou železo, nezpracovaná měď a neželezné kovy. Hlavními exportními partnery jsou Ruská federace, Německo, Belgie, Izrael, Írán a USA.

Přes zmíněný vysoký hospodářský růst nedochází v Arménii k poklesu nezaměstnanosti a chudoby. Národní statistický úřad uvádí, že 34,6 % obyvatelstva v Arménii žije stále pod hranicí chudoby.

Arménie je příjemcem rozvojové i humanitární pomoci, kterou získává od Světové banky, Evropské banky pro rekonstrukci a rozvoj, MMF (Mezinárodní měnový fond), EU, USA a také bilaterálně od unijních zemí. Důležitým zdrojem financí je i arménská diaspora ve světě.

Gruzie: 4 600 USD/osoba (2008)

Gruzínská ekonomika zaznamenala v posledních letech silný růst. HDP rostlo okolo 10 % ročně (10 % v roce 2006 a 12 % v roce 2007). Tento růst je založen zejména na zahraničních investicích a vládních zakázkách. I tuto zemi zasáhla finanční a ekonomická krize a silný růst už v tomto roce nepokračuje. Gruzínská ekonomika je zaměřena zejména na zpracování zemědělských produktů, například hroznového vína a citrusů, dále na těžbu mědi a manganu. Průmyslový sektor se zabývá zpracováním neželezných kovů, strojírenstvím, leteckým strojírenstvím a chemickým průmyslem. Země je závislá na dovozu zemního plynu a ropy, má však rozvinutý systém hydroelektráren, které jí dodávají značné množství energie. Investice byly použity na zlepšení těžebního průmyslu, výstavbu infrastruktury a bankovní sektor. Problémem je klesající výkonnost celého regionu, což ohrožuje možnost dalších investic.

Gruzie dlouhodobě trpí špatným daňovým systémem, výběr daní byl slabou stránkou gruzínské ekonomiky. Vláda se tímto problémem začala zabývat a zavedla nový daňový zákon, zlepšila administrativu a eliminovala korupci. Výsledkem bylo výrazné zvýšení příspěvků do státního rozpočtu a snížení podílu šedé ekonomiky.

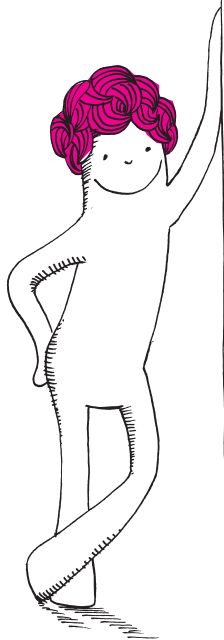
V energetické oblasti je silnou stránkou systém vodních elektráren, který dodává přes 80 % energie. Zemní plyn a ropu dováží země z Ázerbájdžánu, méně z Ruska. Přes Gruzii vedou důležité ropovody a plynovody Baku-Tbilisi-Ceyhan a Baku-Tbilisi-Erzurum. Gruzie těží ze své strategické polohy mezi Evropou a Asií a snaží se posílit svou roli v tranzitní dopravě. Přetrvávajícím problémem je korupce a slabá administrativa, která odrazuje zahraniční investory.

Ázerbájdžán: 9 500 USD/osoba (2008)

Země v posledních letech zažívala vysoký hospodářský růst, zejména díky těžbě ropy a zemního plynu. Rozvíjely se také sektory, které nejsou spojeny s energetikou, například výstavba, bankovníctví a obchod s nemovitostmi. Přesto i Ázerbájdžán pocítil dopady finanční a hospodářské krize, která zasáhla bankovní sektor. V důsledku krize klesá také cena ropy, což má velký vliv na ekonomiku. Země se snaží najít zahraniční investory, aby mohla nadále rozvíjet těžbu ropy a zemního plynu. Ve spolupráci se zahraničními podniky byl dobudován ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan, který každý den transportuje okolo 1,2 milionu barelů ropy.

Ázerbájdžán stejně jako všechny země bývalého východního bloku procházel složitým přechodem od plánovaného hospodářství k tržnímu a díky nalezištím ropy a plynu měla země dost financí na pokrytí nejn nutnějších změn. Avšak ke skutečným reformám země dospěla až během posledních let, zbavila se starých ekonomických vazeb a struktur. Jiné problémy činí nedostatek zahraničních investic do neenergetických sektorů hospodářství, spory s Arménií o území Náhorního Karabachu a všudypřítomná korupce. Zatímco dříve byly hlavními obchodními partnery Rusko a bývalé sovětské státy, dnes obchoduje země především s Tureckem a státy Evropské unie. Závažným problémem pro další rozvoj země je silná závislost na těžbě ropy a zemního plynu. Peníze takto získané nejsou však investovány tak, aby byl dosažen trvalý rozvoj země.

¹/Podle parity kupní síly (PPP)

Zakavkazsko a životní prostředí

Arménie:

Velkým problémem je znečištění půdy chemikáliemi, jako je DDT. Arménie ztratila mnoho lesních porostů v důsledku energetické krize v roce 1990, kdy velké množství lidí kácelo stromy, aby získali dřevo na topení. Znečištěny jsou také vody, především řeky Razdan a Aras. Jezero Sevan vysychá v důsledku užívání jeho vody jako zdroje energie. Kriticky je pohlíženo také na opětovné spuštění jaderné elektrárny Metsamot, která leží v seismicky aktivní oblasti.

Gruzie:

Kritický je stav znečištění ovzduší, především v okolí města Rostavi v jižní části Gruzie. Silně znečištěny jsou i vody v Gruzii, nejhůře je na tom řeka Mtkvari a pobřeží Černého moře. Pitná voda bývá často znečištěná a ohrožuje zdraví obyvatel. Půda je znečištěna chemickými látkami a dochází k vyplavování těchto látek do podzemních i nadzemních vod.

Azerbájdžán:

Mnoho vědců považuje poloostrov Apšeron a Kaspické moře za jedno z nejvíce znečištěných míst na planetě. Důvodem je to, že je zde silně znečištěno ovzduší, půda i voda. Půda je znečištěna ropou, chemikáliemi (např. DDT) a chemickými přípravky používanými při výrobě bavlny.

Zakavkazsko a lidská práva

Arménie:

Arménie je nevládními organizacemi kritizována v několika oblastech. První oblast jsou volby a násilí spjaté s volbami. Opoziční aktivisté protestují zejména proti prezidentským volbám. Poukazují na předvolební kampaně, které považují za nerovné, a na machinace s hlasy. Tyto machinace se týkají kupování hlasů a nesprávného sčítání hlasů. Stejně výtky mají i zahraniční pozorovatelé, kteří dohlíží na volby.

Další oblastí je svoboda médií. V Arménii jsou časté útoky na novináře a fotografy. Vláda také blokuje přístup na některé internetové stránky a přerušuje vysílání. Tím porušuje článek 10 Evropské konvence o lidských právech týkající se svobody vyjadřování.

Svoboda shromažďování je další kritizovanou oblastí. Arménský parlament schválil restriktivní dodatek o právu na setkávání a shromažďování. Tento dodatek byl kritizován Radou Evropy a OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě).

Aktivisté bránící lidská práva dále poukazují na mučení a špatné zacházení s vězni. Podle nich jsou tyto praktiky v Arménii velice rozšířené stejně jako útoky na opoziční politiky.

Gruzie:

Kritika nedodržování lidských práv a občanských svobod v Gruzii se týká různých oblastí a liší se od okolních zemí. Gruzii bylo důrazně vytýkáno užívání přehnané síly během poklidných demonstrací. Tyto excesy nebyly dostatečně vyšetřeny, ačkoli o to žádaly Spojené státy americké či Rada Evropy. Gruzie započala vyšetřování jen v několika případech, kde bylo potvrzeno oprávněné užití síly. Případy, kdy by se mohlo potvrdit užití přehnané síly, vyšetřovány nebyly. Demonstrace jsou v ulicích gruzínských měst poměrně časté, proto jsou tyto výtky ze stran mezinárodních institucí či zahraničních a místních ochránců lidských práv tak důležité.

Jiná oblast, která je také kritizována, je soudní systém především v trestních věcech. Gruzínské věznice jsou přeplněné, a přestože se země snaží učinit kroky ke zlepšení, nedaří se jí to. Nao-pak dochází k nárůstu počtu vězňů ve věznicích. Podmínky ve většině věznic jsou mizerné, vláda v březnu roku 2008 zavřela kritizovanou tbiliskou Věznici č. 5, na jejíž přeplněnost a špatné podmínky upozorňoval Evropský komisariát pro prevenci mučení a lidských práv. Dále se v oblasti trestních věcí jedná o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti v některých případech ze 14 na 12 let. Přestože se gruzínský ministr spravedlnosti zavázal, že vytvoří speciální systém pro děti, toto snížení věkové hranice výrazně oslabuje možnou ochranu dětí, které jsou v konfliktu se zákonem. Lítost nad touto změnou vyjádřil také Komisariát OSN pro práva dítěte.

Volby v Gruzii nejsou jednoduchou záležitostí, ale situace se lepší. Zejména poslední prezidentské volby v lednu 2008 byly organizací OBSE označeny jako první skutečně soutěživé volby a také parlamentní volby, které je následovaly, proběhly podle mezinárodních standardů. Přesto pozorovatelé upozornili na problematické body, jako bylo vyvíjení nátlaku na některé obyvatele, nesprávné počítání hlasů a nerovný přístup do médií, kdy se prezidentský kandidát Michail Sakašvili objevoval v médiích výrazně častěji než jiní kandidáti.

Svoboda médií je ohrožena zejména proto, že je na ně vyvíjen tlak ze strany vlády. Často dochází k blokování vysílání. To se děje především v době, kdy jsou vláda a prezident kritizováni

za neúměrné použití síly či špatné rozhodování, jako v případě války s Ruskem. Dochází také k útokům na novináře a k jejich vyšetřování v politicky motivovaných procesech.

Důraznou kritiku si Gruzie vyslechla po válce s Ruskem v srpnu roku 2008. Jak ruská, tak gruzínská strana byly kritizovány za porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva. Výtky se týkaly používání nepovolených zbraní a útoků na civilní objekty. Obě strany také porušily principy Rady Evropy a bylo zahájeno vyšetřování těchto porušení.

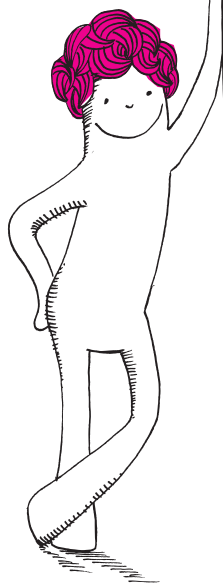
Ázerbájdžán:

Také Ázerbájdžán má problémy při dodržování lidských práv a občanských svobod. Výtky se týkají voleb, svobody médií a špatného zacházení s vězni. Poslední prezidentské volby, které v zemi proběhly, byly opozicí bojkotovány. Jako důvod opozice uvedla, že nebyla implementována doporučení OBSE a Rady Evropy. Ta se týkala zlepšení soutěživosti během předvolební kampaně a rovného přístupu k médiím. Nebyla dodržena pluralita předvolební kampaně a celkově byly volby označeny jako nedemokratické.

Svoboda médií v zemi je nedostatečná. Novináři, kteří kritizují vládu, bývají často vyšetřováni v politicky motivovaných procesech. Novináři jsou často napadáni a útoky na ně nejsou vyřešeny. V ázerbájdžánských věznicích je množství politických vězňů. Zacházení s vězni je dlouhodobě kritizováno ochránci lidských práv. Vězni jsou mučeni a je s nimi velice špatně zacházeno; podobná je situace u vojáků. Velice ohroženou skupinou jsou i místní ochránci lidských práv, kteří jsou neustále kontrolováni a žijí pod tlakem. Nezřídka jim bývá vyhrožováno a jsou vyšetřováni v politicky motivovaných procesech.

Historie

Národy, které žijí pod hřebenem Vysokého Kavkazu, jsou národy velice starodávnými. Arméni jsou dokonce národem autochtonním, který na tomto území žije tisíce let. Tento národ přijal jako první na světě křesťanství, a to v roce 301. Tyto národnosti se zpravidla nepokoušely nijak ovládnout své sousedy, naopak často se snažily zachovat si svou nezávislost a svébytnost tváří v tvář silnému sousedu, ať šlo o Turky, Peršany či Rusy.

Arménie:

První státní útvary vznikaly na území dnešní Arménie již od starověku a od počátku byly terčem expanze sousedních mocných říší a nájezdníků (Asýrie, Persie, Římská říše, Arabové). V 9. – 6. stol. př. n. l. se na náhorní plošině mezi Malou Asií, Kavkazem a Mezopotámií rozkládala mocná říše Urartu, jejím centrem bylo jezero Van (v současnosti na území východního Turecka). Tato říše je prvním známým arménským královstvím. Roku 301 bylo v Arménii přijato křesťanství jako oficiální náboženství (první na světě). V 17. století byla Arménie rozdělena mezi Turecko a Persii, východní část si připojilo roku 1828 Rusko.

Na teror arménských nacionalistů „dašnaků“ v 90. letech 19. století odpověděla turecká armáda represáliemi. Při těchto tzv. arménských masakrech bylo vyvražďeno na 50 tisíc lidí. Za 1. světové války vystěhovali Turci arménské obyvatelstvo podezřelé ze sympatií k Rusku z východní části Malé Asie do Syrské pouště, přičemž došlo ke zvěrstvům, jež si vyžádala podle různých odhadů 600 tisíc–1,5 miliónu obětí a stala se tak první genocidou moderní doby. Arménská menšina byla vystavena násilné asimilaci. Velký počet Arménů emigroval, především do USA.

Vlastní Arménie se stala součástí Zakavkazské federace (1922–1936). Od roku 1936 byla jednou z republik Sovětského svazu. Nezávislost získala až po rozpadu SSSR v roce 1991 a její existence je poznamenána sporem se sousedním Ázerbájdžánem kvůli Náhornímu Karabachu. Etnické napětí mezi Armény a Ázerbájdžánci přerostlo v ozbrojený konflikt, do kterého se posléze zapojila i vojska obou států.

Řada mírových misí dosud problém nevyřešila, i když bylo v květnu 1994 uzavřeno křehké příměří. Během konfliktu opustilo okupovaná území okolo 800 000 Ázerbájdžánců a asi 230 000 Arménů odešlo z Ázerbájdžánu. Kvůli konfliktu v Náhorním Karabachu uzavřelo Turecko své hranice s Arménií, což pro zemi znamená velký problém zejména kvůli dopravě. Ze stejných důvodů je uzavřená hranice s Ázerbájdžánem.

Sever Arménie postihlo v prosinci roku 1988 katastrofální zemětřesení, při kterém zahynulo na 60 000 lidí. Nejvíce bylo postiženo město Gyumri (druhé největší město Arménie, v té době se jmenovalo Leninakan). Následky zemětřesení jsou patrné dodnes.

Gruzie:

Gruzie je kavkazská republika při východním pobřeží Černého moře. Území Gruzie se rozkládá na pomezí Evropy a Asie. Mísí se zde prvky kultur Blízkého východu a Evropy.

Ve 14.–19. století trpělo území dnešní Gruzie opakovanými útoky mongolského vůdce Tamerlána, osmanských Turků a Peršanů.

V letech 1821–29 přivedly ruské vpády různá království v této oblasti pod přísnou carskou kontrolu. Roku 1921 se Gruzie spolu s Arménií a Ázerbájdžánem stala svazovou republikou. Roku 1936 se stala plnoprávným členem Sovětského svazu a v letech 1924 a 1956 zde byla potlačena velká protikomunistická povstání stejně jako protivládní nepokoje v roce 1989.

V dubnu 1991 získala Gruzie nezávislost. Zemi zasáhly ozbrojené konflikty, zejména v Jižní Osetii a v pohraniční oblasti Abcházii. V prosinci 1993 se republika připojila ke Společenství nezávislých států a v únoru 1994 podepsala desetiletou smlouvu o přátelství a spolupráci s Ruskem. Vztahy s Ruskem však zůstaly napjaté a Gruzie se obrátila na Spojené státy.

V roce 2003 proběhly v zemi nepokoje kvůli manipulaci s volebními výsledky do parlamentních voleb. Tehdejší prezident Eduard Ševarnadze byl nucen opustit svůj úřad, který zastával od roku 1995, a vyhlásit prezidentské volby. V nich zvítězil současný prezident Michail Saakašvili. Jemu a jeho straně se podařilo zavést v zemi ekonomické reformy a demokratizovat ji. Velkým problémem však byly separatistické regiony Jižní Osetie a Abcházie, které podporovalo Rusko. Po několika provokacích na všech stranách došlo v srpnu roku 2008 k vojenské akci, kterou vedla Gruzie s cílem zabrat Jižní Osetii a pacifikovat tamní snahy o nezávislost. Do těchto akcí se však zapojilo Rusko a během několika dní došlo k otevřenému konfliktu. Rusko vytlačilo gruzínskou armádu z území Jižní Osetie a dostalo se až na území Gruzie. Po ukončení tohoto konfliktu Rusko uznalo nezávislost a suverenitu Jižní Osetie i Abcházie.

Mezinárodní společenství od počátku kritizovalo tento konflikt a snažilo se zpřístupnit cesty k mírové smlouvě. Kriticky se dívalo zejména na používání nepovolených zbraní a na útoky na civilní cíle. Obě strany byly obviněny z porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva.

Ázerbájdžán:

Ázerbájdžán je stát ve východním Zakavkazsku, na jehož území se ve starověku rozkládaly rozvinuté říše, např. Urartu. Ve 4. století se zde rozšířilo křesťanství. K islamizaci dochází od 7. století, kdy území dobyli Arabové. Na severu země existoval až do 10. století státní útvar Kavkazská Albánie. V průběhu 9. až 16. století vznikala řada drobných knížectví a v období 11.–14. století byla země zasažena vpády seldžuckých Turků a Mongolů. Zvláště v 16. století – za vlády perské dynastie Safijovců – zažívá významný rozkvět.

Význam Ázerbájdžánu vzrostl koncem 19. století v důsledku těžby ropy. V roce 1914 byl ruský Ázerbájdžán největším producentem ropy na světě (se střediskem v Baku). Roku 1922 se Ázerbájdžánská socialistická republika spojila s Arménií a Gruzii a společně vytvořily Zakavkazskou SFSR, která se roku 1936 rozpadla a každá země se stala republikou v rámci Sovětského svazu.

Náhorní Karabach je řadu let zdrojem konfliktů mezi Arménií a Ázerbájdžánem. V lednu 1989 byl Náhorní Karabach podřízen přímo ústřední vládě SSSR. Po rozpadu Sovětského svazu došlo mezi Arménií a Ázerbájdžánem k válečnému konfliktu o území Náhorního Karabachu. Spor byl oficiálně ukončen v roce 1994 a přes občasné přestřelky trvá dodnes. Konflikt však doposud není vyřešen. Náhorní Karabach vyhlásil samostatnost, jež není mezinárodně uznávána, jeho území je de facto spjato s Arménií. V oblasti jsou přítomni představitelé OBSE, kteří monitorují situaci a snaží se nalézt řešení přijatelné pro obě strany.

Ázerbájdžán se po získání nezávislosti v roce 1991 prohlásil za nezávislý muslimský stát. V červnu 1993 došlo k puči a říjnové referendum potvrdilo ve funkci prezidenta bývalého tajemníka komunistické strany Gejdara Alijeva. Ten zemi vedl způsobem, který bývá označován jako autoritářský a potlačující svobodu. Od roku 2003 je prezidentem jeho syn Ilham Alijev.

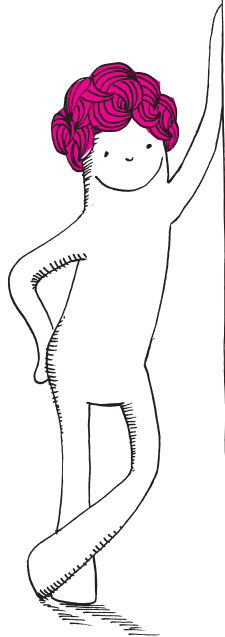
Kaukazané v České republice

Hlavní příčinou emigrace z těchto zemí je ekonomická situace a politické důvody. Všechny tři země prošly po zhroucení Sovětského svazu proměnou plánovaného hospodářství v tržní, avšak s novými problémy se vypořádaly různě. Největší výhodu měl Ázerbájdžán se svými nalezišti ropy a plynu, který však jen s obtížemi investuje získané peníze tak, aby zajistil dlouhodobě udržitelný stav hospodářství. Navíc vláda v Baku se blíží autoritářskému režimu a potlačuje lidská práva v zemi. Nedostatečná ochrana lidských práv a občanských svobod je problémem také v Arménii a Gruzii. Obě země mají málo výkonné hospodářství a množství lidí žije pod hranicí chudoby. Proto lidé odcházejí do zahraničí a hledají tam práci. Zlepšení ekonomické situace, lepší sociální a zdravotní systém a možnost kariérního růstu jsou hlavní příčiny, proč lidé odcházejí ze Zakavkazska.

Všechny tři země byly a jsou postiženy válečným konfliktem. Arménie a Ázerbájdžán kvůli území Náhorního Karabachu a Gruzie nedávno ztratila části svého území ve válce s Ruskem. Všechny konflikty vyvolaly vlnu odchodu lidí z jejich domovů. Někteří lidé zůstali v zemi a jsou nazýváni vnitřně přesídlenými osobami (IDPs – Internally Displaced Persons), někteří odešli za hranice a v mnoha státech se z nich stali žadatelé o azyl. Příčiny jako etnické napětí, válečný konflikt, politická situace a vysoká kriminalita tvoří asi 20 % všech příčin emigrace.

Lidé, kteří z těchto zemí odcházejí, jsou především mladí a méně vzdělaní než většina populace, ve větší míře jde o muže, ale ani podíl žen není zanedbatelný (asi 44 % žen a 56 % mužů, čísla se však mohou v jednotlivých státech lišit). Emigrace pro ženy skýtá možné riziko toho, že se stanou obětí obchodu s bílým masem a budou nuceny k prostituci.

Pro obyvatele Zakavkazska je Rusko stále nejdůležitější cílovou zemí emigrace, a to s velkým předstihem před dalšími státy. Mezi ty patří Polsko, Spojené státy, Itálie, Německo, Francie, Řecko a Turecko. Počet lidí, kteří emigrují do České republiky, je zanedbatelný v porovnání s těmito státy. K 31. 5. 2009 evidovalo Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra ČR na území ČR 1 938 Arménů, 385 Ázerbájdžánců a 731 Gruzínců. Azyl byl v letech 1990–2008 přidělen 84 Arménům, 28 Gruzíncům a 25 Ázerbájdžáncům.

Kulturní stripky

Rodina

Kavkaz patří mezi nejstarší trvale osídlené regiony na světě a jako svou domovinu jej označuje více než čtyřicet různých etnik. Pro kavkazské národy je nejdůležitější rodina. V rámci rodiny dochází k sebeidentifikaci, k zisku kulturního zázemí, zvyků i profesních schopností. V Arménii a Gruzii jsou v rámci rodiny tradičně respektovány ženy a podobně je tomu i v islámském Ázerbájdžánu, kde islámský fundamentalismus nemá své historické kořeny. Přesto má kontrolu nad rozhodováním o rodinných záležitostech povětšinou nejstarší muž v rodině. Obecně je rodina považována za jakousi pevnost, kde muž dbá na její ochranu před vnějšími hrozbami, zatímco žena se stará o pořádek a harmonii uvnitř domácnosti. Velmi důležitý pro fungování rodiny je také respekt vůči starším členům rodiny.

To dokazuje například zvyk, kdy v přítomnosti staršího muže nesmí mladší lidé sedět nebo ležet.

Od dob získání nezávislosti prošly zakavkazské republiky mnoha krizemi, které vážně poškodily většinu aspektů společenského života. I to je jedním z důvodů, proč je například manželství vnímáno spíše jako tradice než jako nutnost. Přesto je sňatek vnímán jako znak prestiže a mnoho ze zvyků doprovázejících svatby má svůj ekonomický podtext a podtrhuje fakt, že mnoho rodin klade při sňatku stále častěji důraz na finanční zajištění partnerů a partnerek.

Sňatek má zpravidla tři fáze. Výběr nevěsty a předběžná jednání mezi rodinami o podmínkách svatby, svatba a její oslavy, při nichž se nevěsta přesune do domu manžela, a poslední částí jsou zvyky po svatbě.

I když rodina nevěsty souhlasí se sňatkem, stává se, že nevyjádří svůj souhlas bezprostředně, ale ponechá si čas na rozmyšlenou a často dojde ještě ke dvěma či třem návštěvám ze strany rodiny ženicha.

Díky vážnosti a důležitosti sňatku v zakavkazské společnosti je počet rozvodů v tomto regionu velmi nízký.

Výchova dětí byla na Kavkaze vždy považována za hlavní úkol rodiny, a proto je obecně považováno za velkou tragédii, pokud rodiny nemohou mít děti, i když i tento pohled se v poslední době mění. Novorozenci jsou často, zejména u Arménů, poprášeni solí, která je vnímána jako prostředek k jejich ochraně. Dětem je během jejich výchovy často připomínáno, že veškeré jejich chování má dopad na dobré jméno rodičů a rodiny.

Náboženství a jazyky

Kavkaz byl od pradávna regionem, kde se střetávalo křesťanství a islám. Zatímco Arménie a Gruzie jsou převážně křesťanské země, Ázerbájdžán je muslimský stát. Arménie se roku 301 n. l. stala první zemí na světě, která přijala křesťanství za své oficiální náboženství.

Jazyky Kavkazu jsou navzájem nepodobné a jejich hlavní zástupci, tedy arménština, azerština (ázerbájdžánština) a gruzínština, se rozvíjely odlišnými směry. Zatímco arménština je kombinací jazyků indoevropských a neindoevropských skupin, azerština vychází z turkických jazyků a gruzínština nemá vazby dokonce na žádný ze světových jazyků. Všechny tři národy v historii velmi dbaly na to, aby svůj jazyk ochránily jako základní složku pro přežití národa a pro uchování své etnické identity. Stejně tak písmo je pro zakavkazské národy specifickým a odlišujícím prvkem.

Místní rčení, že mezi obyvateli Kavkazu je více básníků než hor, dokládá silný vztah lidí k poezii a literatuře.

Svátky a oslavy

V Arménii jsou nejpopulárnější Velikonoce (Zatik), v Ázerbájdžánu jsou populární například oslavy vody v den Su Dzheddim uprostřed léta, kdy se lidé myjí vodou z pramene zpod stromu kdouloně, která má mít zvláštní síly. Právě proto jsou často z tohoto stromu také vyráběny různé amulety. Stejně jako u ostatních kavkazských republik váže se i v Gruzii většina svátků k historickým a politickým událostem v zemi nebo k náboženství (v případě Gruzie k pravoslaví).

Tradiční kuchyně

Jídlo a stravování je jedním z mála prvků kavkazské společnosti, které se dochovaly v takřka nezměněné podobě. Díky mnoha vnějším vlivům kombinuje zakavkazská kuchyně tradiční jídla ovlivněná perskou, tureckou, řeckou i středomořskou kulturou. Tradice kuchyně se dědí z generace na generaci a povinností hostitele je nabídnout nejlepší možné jídlo v domácnosti. Přestože kuchyně všech tří kavkazských národů se různí, mají společný základ. Tím jsou polévky, rozličná mletá masa, plněná zelenina a ovoce, všemožné druhy úpravy zeleniny a sladkosti z ořechů, medu, pečivo a ovocné pudinky. Obyvatelé Kavkazu mají velmi v oblibě aromatická a kořeněná jídla. Jako u většiny ostatních kultur je i na Kavkaze populární stolování, a to pro jeho společenskou funkci, tj. možnost strávit příjemné chvíle ve společnosti rodiny a přátel.

Gruzie je jednou z kolébek vinařství. Současná gruzínština má okolo 1200 slov vázících se k vínu. Legenda vypráví, že poté co Noemova archa přistála u hory Ararat a vypustila všechny své cestující, postavil Noe u úpatí hory dům a vysadil vinnou révu. Z hroznů vyrobil víno a stal se tak prvním vinařem.

Stejně jako jsou Gruzínci pyšní na své víno, jsou Arméni hrdí na světově známou brandy.

Kavkazská kuchyně se vyznačuje rozličnými chutěmi. Kuchařky nešetří při vaření bylinkami (estragon, koriandr, česnek, pálivé papričky, paprika, skořice, máta, saturejka, bazalka a nám neznámé rehani, cismata, niachura), ovocem, zeleninou a ořechy. Výrazné místo v kavkazské kuchyni patří sýrům a ostatním mléčným výrobkům.

Stravovací návyky vycházejí z pastevecko-zemědělského způsobu života a ze zeměpisné polohy. Význam jednotlivých složek kavkazské kuchyně tedy můžeme vyjádřit přibližně takto: 1. obiloviny (luštěniny), 2. mléčné výrobky, 3. maso a ke všemu hojnost zeleniny a ovoce.

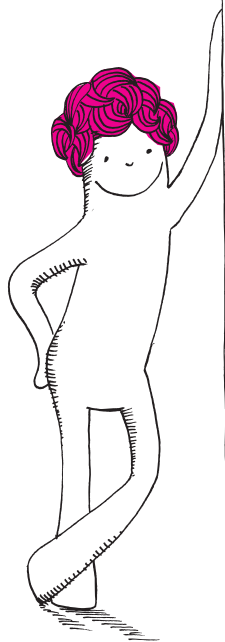
Hlavní zdroj kalorií vždy představovaly moučné přílohy, především chléb pečený dodnes stejným způsobem – v píčkách hloubených v zemi. Pec připomíná vršek studně o průměru asi 1,5 m, chlebové placky se lepí na rozpálené vnitřní stěny pece.

Do dnešní doby se v mnohých oblastech země zachoval dávný zvyk napéci chléb na podzim (kdy je možno najít ještě dostatek topiva) do zásoby na celou zimu, tedy na 3–4 měsíce. Chléb se pak usuší a hodinu před konzumací se jen mezi jednotlivé pláty stříkne rukou voda, tím změkne a je jako čerstvý.

Obilovin a luštěnin zde roste skutečně nepřeberné množství (mnoho druhů jednozrnných a dvouzrnných pšenic, sezam, proso, mnoho druhů hrachu, čočky a fazole), čehož kavkazské kuchyně nápaditě využívají. Vynikající je např. hrachová kaše s ořechy, hřebíčkem a sušenými švestkami.

Pro kavkazské kuchyně jsou typické pokrmy, které souvisí s konzervací jídla na zimu. – Arméni slynou pověstí nejlepších uzenářů na Kavkaze, jejich uzené ryby, drůbež a šunky nakládáné v rozličném koření a poté uzené ve vonném kouři z pečlivě vybraného dřeva jsou vyhlášené široko daleko.

O tom, že v oblasti Kavkazu roste ovoce odedávna, svědčí starobylá toponyma pocházející ještě z předkřesťanské doby. Na mapě nalezneme taková místa jako Čiranut (Meruňkový háj), Ynkuzut (Les vlašského ořešáku) nebo Nyrnunik (Granátový háj). Současní Kavkazané si pochutnávají především na hruškách, jablkách, citrusových plodech, hroznech, moruších, broskvích, meruňkách a různých druzích sliv. Populární je též ovoce sušené, které se buď konzumuje přímo, nebo se přidává do masitých pokrmů.

Co všechno je Zakavkazsko?

Cíl:

- › Studenti se seznámí se základními informacemi z regionu Zakavkazska.
- › Studenti diskutují o medializaci regionu Zakavkazska.

Návaznost na RVP:

Vzdělávací oblast: Člověk a příroda

Průřezová témata: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky:

slepá mapa

Čas:

5 minut

Postup:

- › Napište na tabuli pojmy: Kavkaz, válečné konflikty, Abcházie, Jižní Osetie, Náhorní Karabach, ropa, zemní plyn, bývalý SSSR, Černé moře, Kaspické moře, bavlník, chov ovcí a koz, pravoslavné náboženství, islám.
- › Rozdělte studenty do 9 skupin, každé skupině dejte slepou mapu regionu.
- › Úkolem každé skupiny je na základě pojmů a slepé mapy identifikovat, o jaký region se jedná, konkrétně o které státy.
- › Pokud region neidentifikují, řekněte jim, že se jedná o region Zakavkazska.
- › Společně diskutujte:
  - › Je tento region medializovaný? Z jakého důvodu?

Devětkrát Zakavkazsko

Cíl:

- › Studenti vyhledávají klíčové informace v textu a prezentují je ostatním.
- › Studenti vymezují základní informace o zemích Zakavkazska.
- › Studenti se seznamují se základními informacemi o konfliktech Zakavkazska.
- › Studenti pracují ve skupině.

Návaznost na RVP:

Vzdělávací oblast: Člověk a příroda

Průřezová témata: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky:

texty, velké papíry, fixy

Čas:

20 minut

Postup:

- › Rozdělte studenty do 9 skupin. Tři skupiny představují Arménii, další tři Gruzii a poslední tři Ázerbájdžán.
- › Požádejte studenty, aby sepsali na papír informace, které o dané zemi vědí.
- › Každá z devíti skupin dostane jiný text (jiná oblast) s úkoly, dohromady dostane skupina jeden velký papír a společnými silami vytvoří výukový plakát. V případě, že nebudou studenti rozumět nějakému pojmu v textu, nabídněte jim slovníček pojmů.
- › Tak vzniknou tři plakáty – ke každé zemi jeden (tyto plakáty mohou zůstat po výuce ve třídě).
- › Diskutujte se studenty:
  - › Co jste věděli o zemích?
  - › Co víte teď?
  - › Co jste slyšeli v médiích?
  - › Co vás nejvíce zaujalo?
  - › Co byste si ještě chtěli sami zjistit?

Pocházím ze Zakavkazska

Cíl:

- › Studenti se vcítí do role cizince žijícího v ČR.
- › Studenti reflektují možné problémy ve třídě z důvodu kulturních odlišností.
- › Studenti si uvědomí postavení studenta-cizince ve třídě.

Návaznost na RVP:

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Průřezová témata: Multikulturní výchova, Osobnostně sociální výchova

Pomůcky: papíry, tužky, karty se zadáním

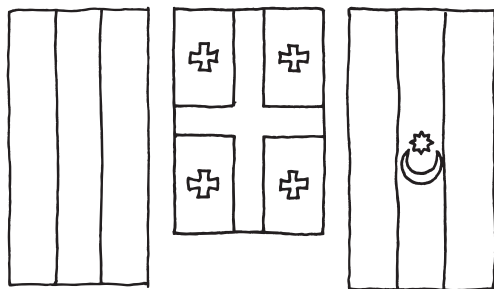
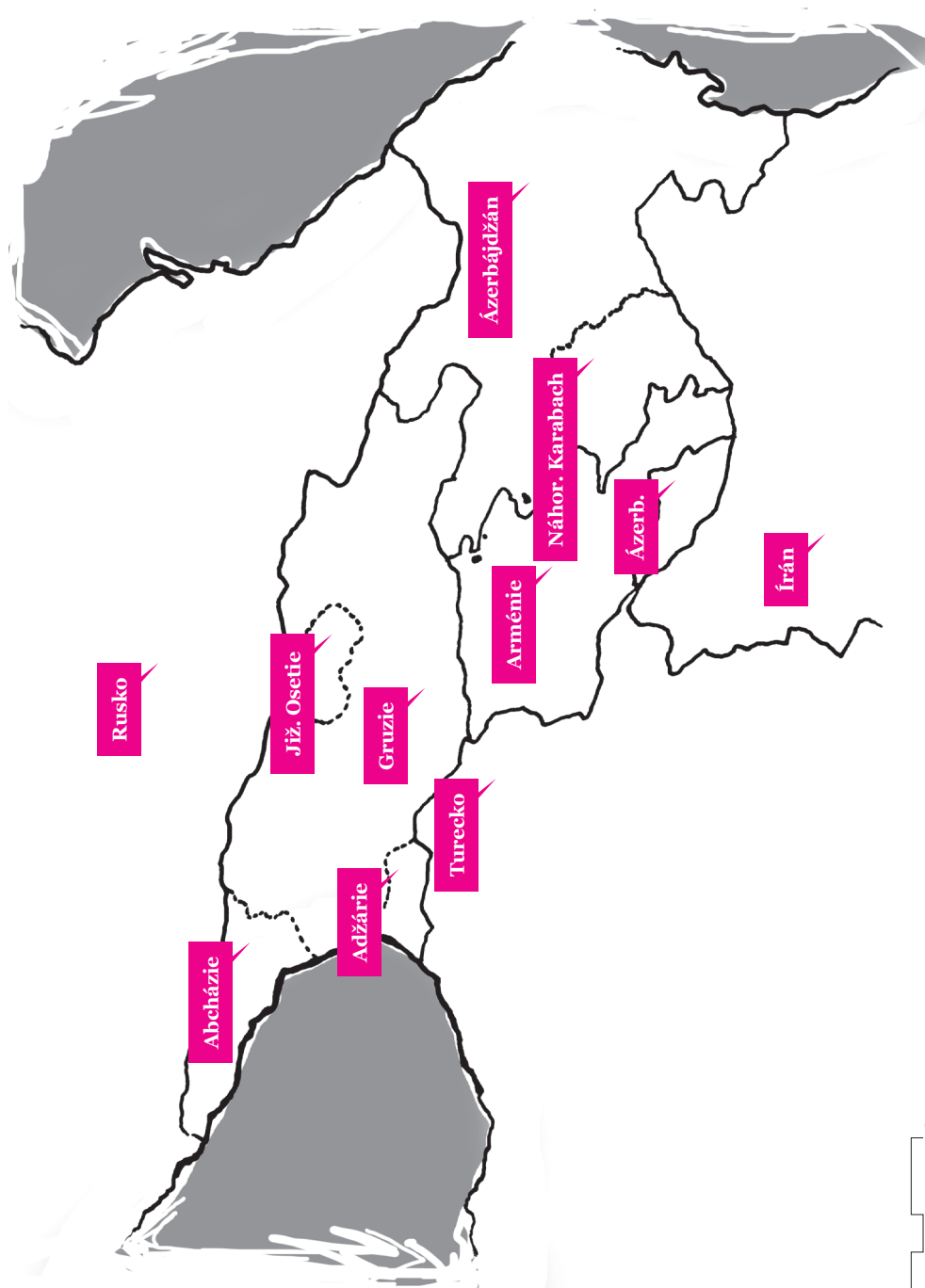
Čas: 20 minut

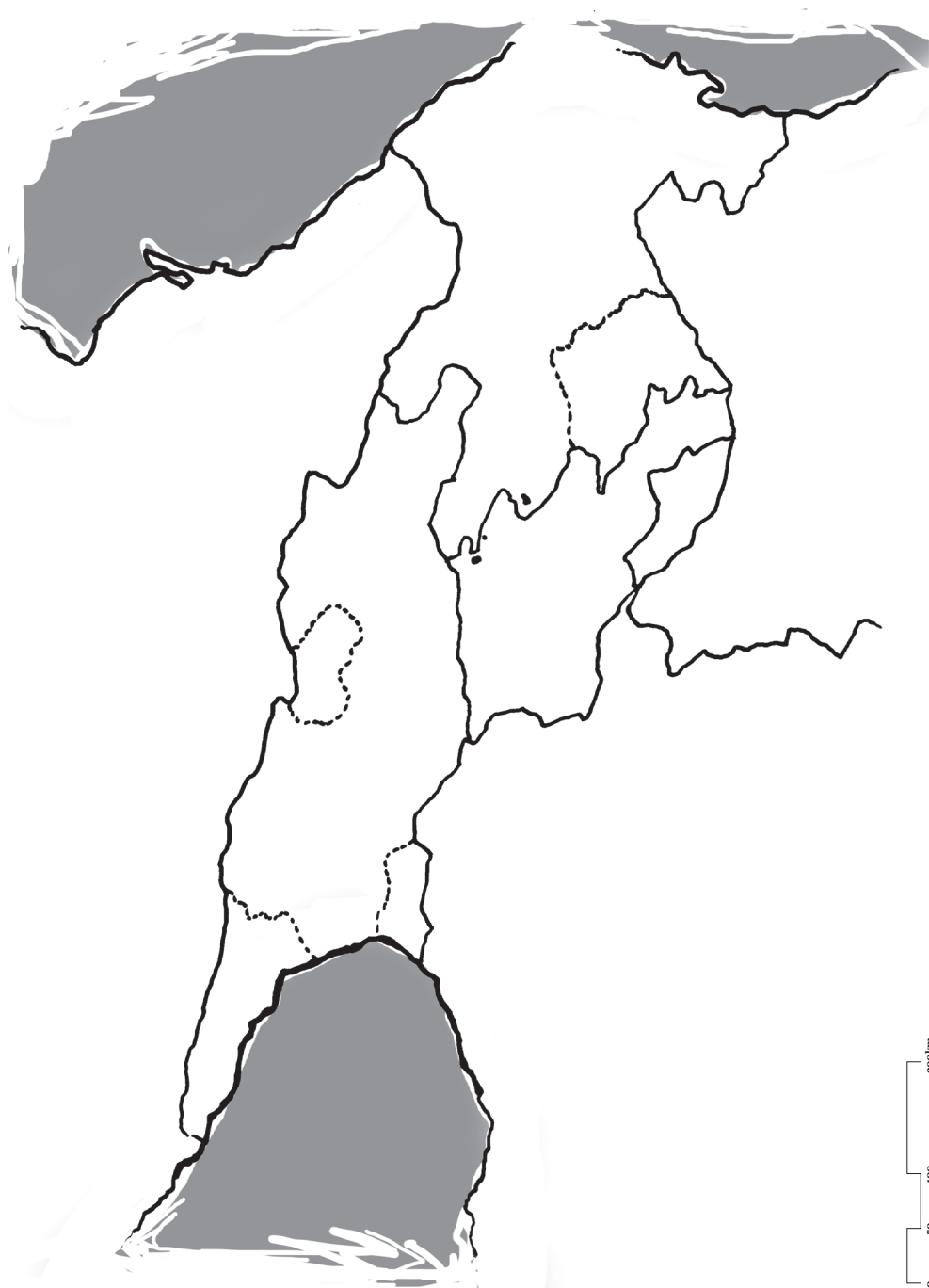
Postup:

- › Každé skupině (předchozí rozdělení) dejte informaci o studentovi/studentce ze zakavkazské země.
- › Formou volného psaní studenti (každý sám za sebe) napíší na papír odpovědi na otázku, s jakými problémy se může dívka/chlapec ze Zakavkazska ve třídě potýkat.
- › Po cca 2–3 minutách nechte studenty ve skupinách diskutovat o tom, co napsali.
- › Následně zájemci přečtou to, co napsali, a diskutujte se studenty na téma „Možné problémy ve třídě“.
- › Zdůrazněte toleranci a respekt k odlišnostem, potřebu empatie a pomoc.

Co všechno je Zakavkazsko?

1. Informace o zemi

Gruzie (gruzínsky: საქართველო, Sakartvelo) je stát situovaný v jihozápadní Asii, malá část gruzínského území zasahuje i do Evropy. Leží při východním okraji Černého moře. Sousedí s Ruskem, Ázerbájdžánem, Arménií a Tureckem. Součástí Gruzie jsou autonomní republiky Adžárie, Abcházie a Jižní Osetie; dvě posledně jmenované ovšem usilují o nezávislost a gruzínská vláda nemá jejich území pod kontrolou. 21. května 2008 se v zemi konaly mimořádné parlamentní volby, ve kterých zvítězila prozápadní strana prezidenta Michaila Saakašviliho.

Obyvatelé Gruzie jsou Gruzínci (83,8 %), Ázerbájdžánci (6,5 %), Arméni (5,7 %), Oseti (0,9 %), Řekové (0,3 %), Abcházové (0,1 %), Rusové (1,5 %). Většina obyvatel jsou pravoslavní křesťané, existuje zde ale i muslimská menšina a v horách originální místní náboženství džvarismus.

Na plakát doplňte informace:

Kde se nachází Gruzie?

Jaké má sousedy?

Jaké národnosti tvoří obyvatele Gruzie a jaká vyznávají náboženství?

2. Abcházie, abcházsko-gruzínský konflikt

Abcházie je území na kavkazském pobřeží Černého moře. De iure se jedná o autonomní republiku Gruzie, po válce v letech 1992–1993 však vyhlásila nezávislost a fakticky kontroluje větší část svého území.

Po vyhlášení nezávislosti poslala Gruzie do Abcházie armádu a rozhořely se těžké boje. Na stranu Abchazů se postavili dobrovolníci ze severokavkazských národů (angažovali se hlavně Čečenci). Dohoda o stažení vojsk byla sepsána 27. července 1993. Podle ní měli na území dohlížet vojáci OSN. Po podepsání smlouvy Abcházie pokračovala ve zbrojení. Za podpory ruské armády vytlačila Gruzínce z Abcházie. Tímto vítězstvím začala nejčernější událost dějin Abcházie. Abcházské jednotky se společně s dobrovolníky ze severního Kavkazu pustily do etnických čistek po celé Abcházii. Odhaduje se, že během cíleného vyvražďování bylo zabito přes 30 000 Gruzínců. Následovala masivní emigrace všech Gruzínců z Abcházie. Podle odhadů odešlo ze země přes 250 000 lidí, většinou Gruzínců. V roce 1994 byl konečně uzavřen mír. Tento mír bohužel ale moc dlouho nevydržel, Abcházie je stále neklidné místo. V roce 1998 došlo k šestidenní válce a dalším úmrtím. K dalším bojům došlo v Kodorské soutěsce v roce 2001. Poslední boje se na území Abcházie rozhořely v srpnu roku 2008.

Jižní Osetie, konflikt v Jižní Osetii

Jižní Osetie je územím na Kavkazu u hranic s ruskou Severní Osetií. De iure je součástí Gruzie, která politickou existenci tohoto celku neuznává. V oblasti, kterou obývají především Oseti a Gruzínci, má ruský prezident značnou autoritu. Osetům Rusko přiznává své občanství. Osetština je psána azbukou a patří mezi íránské jazyky, které náleží do indoevropské jazykové rodiny. Gruzínci naopak jazykově náleží k jazykům kavkazským. Etnických Rusů jsou zde asi 2 %.

7. a 8. srpna 2008 se situace mezi centrální vládou Gruzie a Jižní Osetií prudce zhoršila; jednání o míru ztroskotala a příměří bylo porušeno už po několika hodinách. Následně nařídil gruzínský prezident Michail Saakašvili mobilizaci vojenských záloh a do vzbouřenecké provincie vyslal tanky, dělostřelectvo a stíhačky. Obvinil také Rusko z vojenské agrese a bombardování „pokojných gruzínských měst“. Gruzie ohlásila, že její vojenské jednotky vstoupily po celonočním bombardování do „hlavního města“ Cchinvali, aby „na území separatistické republiky obnovily ústavní pořádek“.

Na plakát doplňte informace:

Co je to Abcházie?

Jaký je problém mezi Abchází a Gruzii?

Co je to Jižní Osetie?

Jaký je problém mezi Abchází a Gruzii?

3. Písmo

Gruzínština (ქართული ენა, kartuli ena) je oficiální jazyk kavkazské republiky Gruzie.

Je hlavním jazykem pro přibližně 3,9 milionů lidí v Gruzii (asi 83 % populace) a pro dalších 500 000 v zahraničí, především v Turecku, Íránu, Rusku, Spojených státech a v Evropě.

Gruzínština byla ve své historii zapisována mnoha různými písmeny. Dnes je téměř dominantní abeceda **mchedruli**.

Mchedruli má 33 běžně používaných písmen, dalších šest písmen se dnes již téměř nepoužívá. Písmena přesně odpovídají gruzínské výslovnosti.

Mchedruli velká písmena nezahrnuje, ale někdy se podobného efektu dosahuje změnou velikosti a umístění dotyčného písmene. Tato „velká písmena“ jsou často používána v titulcích, nadpisech a na podobných místech.

Zde je tabulka dnešní mchedrulijské abecedy. Obsahuje 33 písmen, která jsou konvertibilní s oběma dalšími způsoby zápisu gruzínštiny. Sedm zastaralých písmen v ní uvedeno není.

Písmena	ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ	
Jméno	an	ban	gan	don	en	vin	zen	tan	
Čeština	Aa	Bb	Gg	Dd	Ee	Vv	Zz	Tt	
Písmena	ი	ქ	ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ	
Jméno	in	in	kas	man	nar	on	par	žan	
Čeština	Ii	Kk	Ll	Mm	Nn	Oo	Pp	Žž	
Písmena	რ	ს	ტ	უ	ჩ	ც	ც	ჭ	
Jméno	rae	san	tar	un	kan	ġan	ġan	č'in	
Čeština	R r	Ss	Tt	Uu	Pp	Kk	Gg	Qq	
Písmena	ყ	ფ	გ	დ	წ	ჭ	ხ	ც	
Jméno	c'an	č'in	c'an	jil	cil	čar	xan	jan	hae
Čeština	Šš	Čč	Cc	Dzdz	Cc	Čč	Chch	Džž	Hh

*Doplňte na plakát základní informace o písmu v Gruzii. (Kolik obyvatel mluví gruzínsky? Jak se nazývá abeceda gruzínštiny a kolik má znaků?) Na-
pište na plakát „Olomouc“ v gruzínštině.*

Arménie

1. Informace o zemi

Arménie, oficiální název Arménská republika (arménsky Հայաստանի Հանրապետություն, Hajastani Hanrapetutjun), se nachází v jihozápadní Asii bez přístupu k moři. Na severu hraničí s Gruzii (164 km), na východě s Ázerbájdžánem a Náhorním Karabachem (566 km), na jihu s Íránem (35 km) a na západě s ázerbájdžánskou enklávou Nachičevan (221 km) a Tureckem (268 km). Otevřené hranice jsou pouze s Gruzii a Íránem.

Z 3,3 mil. obyvatel Arménie tvoří 97,9 % Arméni; následují jezidští Kurdové (1,3 %) a Rusové (0,5 %). Více než 8 milionů Arménů žije v zahraničí a tvoří tzv. diasporu.

Přes 94 % obyvatelstva se řadí k arménské apoštolské církvi. Kurdové žijící na západě praktikují zoroastrismus. Většina Ázerbájdžánců vyznávajících islám utekla během konfliktu do Ázerbájdžánu.

Na plakát doplňte informace:

Kde se nachází Arménie?

Jaké má sousedy?

Jaké národnosti tvoří obyvatele Arménie a jaká vyznávají náboženství?

2. Náhorní Karabach

Náhorní Karabach (ázerbájdžánsky Dağlıq Qarabağ, arménsky Արցախի Հանրապետություն, rusky Нагорный Карабах) je území o rozloze 4400 km² v jihozápadním Ázerbájdžánu, z jehož cca 145 000 obyvatel je cca 95 % Arménů.

V době největšího rozkvětu arménské kultury byl Náhorní Karabach duchovním a kulturním centrem, především arménského písemnictví.

Metropolí oblasti je Stepanakert/Chankendi. Arménie a Ázerbájdžán vedou o toto území dlouholetý spor, který v 90. letech 20. století vygradoval ve válečný konflikt. V současné době se Náhorní Karabach nachází pod vojenskou kontrolou Arménie. Republiku vyhlášenou místními Armény na území Karabachu a přilehlého koridoru k Arménii mezinárodně nikdo neuznal.

V roce 1920 nesouhlasil sovětský Ázerbájdžán s připojením Náhorního Karabachu, který byl z velké většiny osídlen Armény, k sovětské Arménii, a tak byl roku 1923 spolu s Nachičevanem připojen k Ázerbájdžánu. Během sovětské éry usilovala Arménie bezúspěšně o připojení Karabachu ke svému území.

V letech 1991–1994 probíhala o karabašské území mezi Arménií a Ázerbájdžánem válka. Dočasným východiskem se stalo příměří z 16. května 1994, které zůstává v platnosti do současnosti. Výsledkem je Karabach z 92,5 % ovládaný arménsko-karabašskými silami, které mají pod kontrolou také dalších 5 celých okresů (a 2 částečně) mimo vlastní Karabach. Celkově tak karabašští Arméni kontrolují 13,4 % rozlohy Ázerbájdžánu. Vojenské zásahy byly doprovázeny exodem ázerbájdžánských a arménských menšin z území sousedního státu. Z Ázerbájdžánu odešlo 413 000 Arménů, zatímco Arménii v důsledku konfliktu opustilo 724 000 Ázerbájdžánců.

Doplňte na plakát informace:

Co je to Náhorní Karabach? Kde se nachází?

Proč jsou spory mezi Karabachem a Arménií?

3. Písmo

Arménština je jazyk arménského národa. Hovoří se jí už asi od 6. století př. n. l., první dokumenty v klasickém jazyce (grabar) jsou však až z počátku 5. století, kdy zásluhou Mesropa Maštoce bylo zavedeno arménské písmo. Grabar, který se dodnes používá jako církevní a liturgický jazyk arménských křesťanů, se v průběhu staletí vyvíjel, až vznikl tzv. „laický“ jazyk (ašcharhabar).

Když pomineme početné dialekty, existují dnes dvě základní varianty moderní arménštiny, a to jak literární, tak mluvené:

- » západní větev, užívaná v diasporních komunitách blízkovýchodního původu;
- » východní větev, která je oficiálním jazykem Arménské republiky a kterou se hovoří i v Íránu a v zemích bývalého SSSR.

	jméno	malá písmena	velká písmena	přepis
1.	Ayb	ա	Ա	A
2.	Ben	բ	Բ	B
3.	Gim	գ	Գ	g
4.	Da	դ	Դ	d
5.	Yech`	ե	Ե	e
6.	Za	զ	Զ	z
7.	Eh	է	Է	ē
8.	Ėt`	ը	Ը	ə
9.	T`o	թ	Թ	t'
10.	Zhe	ժ	Ժ	ž
11.	Ini	ի	Ի	i
12.	Liun	լ	Լ	l
13.	Xeh	խ	Խ	x
14.	C'a	ծ	Ծ	c
15.	Ken	կ	Կ	k
16.	Ho	հ	Հ	h
17.	Dz'a	ձ	Զ	j
18.	Ghat	ղ	Ղ	l
19.	Cheh	ճ	Ճ	č
20.	Men	մ	Մ	m
21.	Yi	յ	Ի	y
22.	Nu	ն	Ն	n
23.	Sha	շ	Շ	š
24.	Vo	ո	Ո	O
25.	Ch`a	չ	Չ	č
26.	Peh	պ	Պ	P
27.	Jheh	ջ	Ջ	ǰ
28.	Rra	ր	Ր	ř
29.	Seh	ս	Ս	S
30.	Vew	վ	Վ	V
31.	Tiun	տ	Տ	T
32.	Reh	ր	Ր	R
33.	C`o	ց	Յ	č
34.	Hiun	ի	Ի	W
35.	P`iur	փ	Փ	p'
36.	K`eh	ք	Ք	k'
37.	Oh	օ	Օ	Ō
38.	Feh	ֆ	Ֆ	F

Doplňte na plakát základní informace o písmu v Arménii. (Kolik obyvatel mluví arménsky? Kolik znaků má arménská abeceda?) Napište na plakát „Olomouc“ v arménštině.

1. Informace o zemi

Ázerbájdžán, oficiální název Ázerbájdžánská republika (ázerbájdžánsky Azərbaycan Respublikası), je největší a nejvíce zalidněná země v oblasti Kavkazu.

Ázerbájdžán je situován v jihozápadní Asii, malou částí svého území zasahuje i do Evropy. Na východě je ohraničen Kaspickým mořem, na severu sousedí s Ruskou federací (republikou Dagestán, 284 km), na severozápadě s Gruzii (322 km), na západě s Arménií (787 km) a na jihu s Íránem (611 km). Ázerbájdžánská exkláva Nachičevan navíc sdílí 9 km hranici s Tureckem. Nemá přístup k otevřenému moři, pouze ke Kaspickému moři.

Většina Ázerbájdžánců se hlásí k šíitské větvi islámu. 99,7 % Ázerbájdžánců mluví ázerbájdžánsky; na severu země se mluví převážně rusky. Ruština je druhým úředním jazykem této země.

Na plakát doplňte informace:

Kde se nachází Ázerbájdžán?

Jaké má sousedy?

Jaké náboženství vyznávají obyvatelé Ázerbájdžánu?

Jakými jazyky se v zemi mluví?

2. Spor o Náhorní Karabach

Náhorní Karabach (ázerbájdžánsky Dağlıq Qarabağ, arménsky Արցախյան Դադաղքաղ, rusky Нагорный Карабах) je území o rozloze 4400 km² v jihozápadním Ázerbájdžánu, z jehož cca 145 000 obyvatel je cca 95 % Arménů. Arménie a Ázerbájdžán vedou o toto území dlouholetý spor, který v 90. letech 20. století vygradoval ve válečný konflikt. V současné době se Náhorní Karabach nachází pod vojenskou kontrolou Arménie. Republiku vyhlášenou místními Armény na území Karabachu a přilehlého koridoru k Arménii mezinárodně nikdo neuznal.

Náhorní Karabach spolu se sedmi oblastmi na jihozápadě Ázerbájdžánu je ovládán Arménií od konce náhorno-karabašské války v roce 1994. Následkem této války ztratil Ázerbájdžán kontrolu nad 16 % svého území a podporu 578 545 přemístěných osob a 8 606 uprchlíků. Ze čtyř zasedání Rady bezpečnosti OSN vzešla usnesení žádající stažení vojsk z okupovaných oblastí Ázerbájdžánu.

V roce 1920 nesouhlasil sovětský Ázerbájdžán s připojením Náhorního Karabachu, který byl z velké většiny osídlen Armény, k sovětské Arménii, a tak byl roku 1923 spolu s Nachičevanem připojen k Ázerbájdžánu. Během sovětské éry usilovala Arménie bezúspěšně o připojení Karabachu ke svému území.

V letech 1991–1994 probíhala o karabašské území mezi Arménií a Ázerbájdžánem válka. Dočasným východiskem se stalo příměří z 16. května 1994, které zůstává v platnosti do současnosti. Výsledkem je Karabach z 92,5 % ovládaný arménsko-karabašskými silami, které mají pod kontrolou také dalších 5 celých okresů (a 2 částečně) mimo vlastní Karabach. Celkově tak karabašští Arméni kontrolují 13,4 % rozlohy Ázerbájdžánu. Vojenské zásahy byly doprovázeny exodem ázerbájdžánských a arménských menšin z území sousedního státu. Z Ázerbájdžánu odešlo 413 000 Arménů, zatímco Arménii v důsledku konfliktu opustilo 724 000 Ázerbájdžánců.

Doplňte na plakát informace:

Co je to Náhorní Karabach? Kde se nachází?

Proč jsou spory mezi Karabachem a Arménií?

3. Písmo

Ázerbájdžánština používala do roku 1929 pro zápis arabské písmo. Od roku 1929 do roku 1939 používala latinku. Jelikož se Ázerbájdžán stal součástí Sovětského svazu, začala se v roce 1939 používat pro zápis cyrilice. Po opětovném osamostatnění republiky v roce 1991 se ázerbájdžánština začala opět psát latinkou.

Ázerbájdžánská abeceda se skládá z 32 písmen.

Velká písmena:

A, B, C, Ç, D, E, Ə, F, G, Ğ, H, X, I, İ, J, K, Q, L, M, N, O, Ö, P, R, S, Ş, T, U, Ü, V, Y, Z

Malá písmena:

a, b, c, ç, d, e, ə, f, g, ğ, h, x, ı, i, j, k, q, l, m, n, o, ö, p, r, s, ş, t, u, ü, v, y, z

Ázerbájdžánština má 9 samohlásek (A, E, Ə, I, İ, O, Ö, U, Ü) a 23 souhlásek.

Latinka	Výslovnost v češtině	Latinka	Výslovnost v češtině
A a	jako a	Q q	jako g
B b	jako b	L l	jako l
C c	jako dž	M m	jako m
Ç ç	jako č	N n	jako n
D d	jako d	O o	jako o
E e	jako e	Ö ö	jako německé ö
Ə ə	jako æ), je překládáno jako ä, a někdy jako e	P p	jako p
F f	jako f	R r	jako r
G g	jako g	S s	jako s
Ğ ğ	prodlužuje předchozí samohlásku	Ş ş	jako š
H h	jako h	T t	jako t
X x	jako ch	U u	jako u
I ı	tzv. zadopatrové i, jako y	Ü ü	jako německé ü
İ i	jako i	V v	jako v
J j	jako ž	Y y	jako j
K k	jako k	Z z	jako z

Doplňte na plakát základní informace o písmu v Ázerbájdžánu. Kolik má ázerbájdžánština znaků? Jakým typem písma se píše? Napište na plakát „Olomouc“ v ázerbájdžánštině.

Diaspora

Diaspora označuje lidi nebe etnickou skupinu, kteří jsou přinuceni emigrovat ze své domoviny. Nejznámější je židovská diaspora existující od r. 70 n. l. až do r. 1948, kdy byl založen svobodný stát Izrael. Dalšími příklady jsou irská diaspora a arménská diaspora. Pojem diaspora označuje také náboženské či etnické společenství žijící (rozptýleně) v rámci jiného společenství.

Džvarismus

Název džvarismus je odvozený od gruzínského slova džvari, což znamená kříž. Ve východní Gruzii tak nazývají i svatyni místního kultu (nikoli kostel!) a zároveň Božího syna, který svatostánek obývá. Nejvýše postavený je Bůh (Ustanovitel řádu), který „sedí ve svém osudem nezkrusitelném hradu s devíti branami na hoře čnící vysoko nad světem“. Do běhu života ale takřka nezasahuje. Mnohem aktivněji se projevují jeho synové a dcery, což jsou kromě Krista také předkřesťanští hrdinové Kopala a Iachsar, a křesťanští světci: především svatý Jiří, archandělé (Michael, Gabriel), Bohorodička a boží Trojice (chápaná jako jedna osoba). Do rodiny patří i historická postava královny Támar a její syn Laša Giorgi. Jako džvar, Boží dcera, je uctívána i Samdzimar, dcera krále khadžů, zlých duchů – mohli bychom říci čertice. Unesl ji Chachmatský džvar a stali se oba božstvem.

Džvaristický bůh neukazuje konkrétní podobu ani tvář. Lidé ho vnímají jako sílu, která se svému služebníkovu zjevuje jako ohnivé kolo, koule nebo cosi podobné blesku. Občas ho lidé spatří v podobě holubice. Lidé k nim vzhlížejí jako k ochráncům kraje, obcí či vesnice. Džvarismus se udržel na Velkém Kavkaze v severovýchodní Gruzii, od oblasti pod horou Kazbek do Thušska na hranici s Čečenskem a Dagestánem.

Enkláva

Enkláva je území, které leží celé uvnitř hranic jiného území.

Exkláva

Exkláva označuje část vlastního území, které se nachází na území, jež je zcela obklopené územím cizího státu (resp. cizích států).

Zoroastrismus

Zoroastrismus či zarathuštrismus je náboženská soustava vytvořená prorokem Zarathuštrou. Nazývá se také mazdaismus podle jména boha či pársismus podle jeho vyznavačů.

Doba vzniku zoroastrismus je sporná, stejně jako je sporné, kdy žil historický Zarathuštra. Ještě donedávna se předpokládalo, že zoroastrismus vznikl kolem roku 600 př. n. l. na území střední Asie, avšak jazykový rozbor nejstarších posvátných textů ukazuje, že počátky nauky sahají snad až do druhého tisíciletí př. n. l. To činí ze zoroastrismu jedno z nejstarších náboženství světa. Zoroastrismus se nejúspěšněji ujal v Íránu a v některých částech Afghánistánu.

V zoroastrismu se život lidí dělí na tělesný a duševní. Duše přežije i zánik tělesné schránky člověka. Její další úděl závisí na tom, jaký žila život, jak volila mezi dobrem a zlem. Spravedlivý člověk smí vstoupit přes most soudu do domu hymnů, kam je provázen krásnou Danou, tvořenou z jeho dobrých myšlenek. Duše nespravedlivého člověka bude naopak provázena ošklivou dívkou, jež je také výtvozem jeho myšlenek. Oddělení dobrých duší od špatných se odehrává na mostě, přes který jsou převáděny. Utrpení či blaženost jsou přímo úměrné skutkům vykonaným během života.

Jmenuji se Sulka. Je mi 17 let. Narodila jsem se v Gruzii. Moje rodina byla nucena emigrovat z důvodu války. Přestěhovali jsme se do České republiky. Naučila jsem se česky a chodím do české školy.

S jakými problémy ve třídě se může dívka z Gruzie potýkat?

Jmenuji se Nika. Je mi 17 let. Narodil jsem se v Gruzii. Moje rodina byla nucena emigrovat z důvodu války. Přestěhovali jsme se do České republiky. Naučil jsem se česky a chodím do české školy.

S jakými problémy ve třídě se může kluk z Gruzie potýkat?

Jmenuji se Ašchen. Je mi 17 let. Narodila jsem se v Arménii. Moje rodina byla nucena emigrovat z důvodu války. Přestěhovali jsme se do České republiky. Naučila jsem se česky a chodím do české školy.

S jakými problémy ve třídě se může dívka z Arménie potýkat?

Jmenuji se Aram. Je mi 17 let. Narodil jsem se v Arménii. Moje rodina byla nucena emigrovat z důvodu války. Přestěhovali jsme se do České republiky. Naučil jsem se česky a chodím do české školy.

S jakými problémy ve třídě se může kluk z Arménie potýkat?

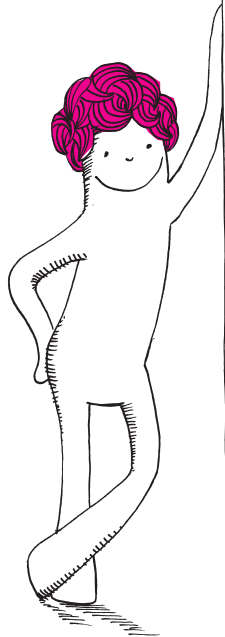
Jmenuji se Tunzale. Je mi 17 let. Narodila jsem se v Ázerbájdžánu. Moje rodina byla nucena emigrovat z důvodu války. Přestěhovali jsme se do České republiky. Naučila jsem se česky a chodím do české školy.

S jakými problémy ve třídě se může dívka z Ázerbájdžánu potýkat?

Jmenuji se Alim. Je mi 17 let. Narodil jsem se v Ázerbajdžánu. Moje rodina byla nucena emigrovat z důvodu války. Přestěhovali jsme se do České republiky. Naučil jsem se česky a chodím do české školy.

S jakými problémy ve třídě se může kluk z Ázerbájdžánu potýkat?

Použité zdroje

CIA: WORLD FACTBOOK, ARMENIA. [online]. Dostupné na: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/AM.html>>
CIA: WORLD FACTBOOK, AZERBAIJAN. [online]. Dostupné na: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/AJ.html>>
CIA: WORLD FACTBOOK, GEORGIA. [online]. Dostupné na: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/GG.html>>
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: CIZINCI PODLE TYPU POBYTU, POHLAVÍ A STÁTNÍHO PŘÍSLUŠENSTVÍ – K 31. 5. 2009. [online]. Dostupné na: <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005C7F68/\\$File/co1to1.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005C7F68/$File/co1to1.pdf)>
HUMAN RIGHTS WATCH WORLD REPORT 2009. [online]. Dostupné na: <<http://www.hrw.org/world-report-2009>>
MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ: STÁTÝ A ÚZEMÍ. [online]. Dostupné na: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/index.html>
PALMER, J. a kol. *Všechno o Zemi*. Praha. Reader's Digest Výběr, 2000. ISBN 80-86196-17-8
PEČENKA, M., LUŇÁK, P. a kol. *Encyklopedie moderní historie*. Praha. Libri, 1999. ISBN 80-85983-95-8
PEŠEK, P. [online]. *Arménská kuchyně*. Dostupné na: <<http://www.navychod.cz/?req=article&id=73>>
PEŠEK, P. [online]. *Gruzínská kuchyně*. Dostupné na: <<http://www.navychod.cz/?req=article&id=50>>
ROUDIK, P. L. *Culture and Customs of the Caucasus*. Westport. Greenwood Press, 2009. ISBN 978-0-313-34885-3
VĚTVÍČKA, I. *Pestrá společnost bohů*. [online]. Dostupné na: <<http://www.lideazeme.cz/clanek/pestra-spolecnost-bohu>>
WIKIPEDIE: ABCHÁZIE. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Abcházie>>
WIKIPEDIE: ARMÉNIE. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Arménie>>
WIKIPEDIE: ARMÉNSKÉ PÍSMO. [online]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Arménské_písmo>
WIKIPEDIE: ÁZERBÁJDŽÁN. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ázerbájdžán>>
WIKIPEDIE: ÁZERBÁJDŽÁNŠTINA. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ázerbájdžánština>>
WIKIPEDIE: DIASPORA. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Diaspora>>
WIKIPEDIE: ENKLÁVA. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Enkláva>>
WIKIPEDIE: EXKLÁVA. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Exkláva>>
WIKIPEDIE: GRUZIE. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Gruzie>>
WIKIPEDIE: GRUZÍNSKÉ PÍSMO. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mchedruli>>
WIKIPEDIE: JIŽNÍ OSETIE. [online]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jižní_Osetie>
WIKIPEDIE: NÁHORNÍ KARABACH. [online]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Náhorní_Karabach>
WIKIPEDIE: ZOROASTRISMUS. [online]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zoroastrismus>>

DALŠÍ ZDROJE INFORMACÍ K TÉMATU

ARCHA. [online]. Dostupné na: <<http://www.archa-hs.cz>>
CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE. [online]. Dostupné na: <<http://www.cizinci.cz>>
MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA. [online]. Dostupné na: <<http://www.mkc.cz>>
NA VÝCHOD. [online]. Dostupné na: <<http://www.navychod.cz/>>
PARTRIDGE, Ch. *Lexikon světových náboženství*. Praha. Slovart, 2006. ISBN 80-7209-796-2
ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha. Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8
VARIANTY. [online]. Dostupné na: <<http://www.varianty.cz/>>